

Seria de autor

•

ION DRUȚĂ

Ion DRUȚĂ (3 septembrie 1928, comuna Horodiște, fostul județ Soroca, azi în raionul Dondușeni – 28 septembrie 2023, Moscova). Cele dintâi povestiri îi sunt publicate la începutul anilor '50. Primul volum de schițe și nuvele, *La noi în sat*, vede lumina zilei în 1953, fiind urmat de alte povestiri, apoi de romanul *Frunze de dor* (scris în 1955, publicat în 1957). Colaborează la ziarele *Țăranul sovietic*, *Moldova socialistă* și la revista *Femeia Moldovei*. Absolvă Cursurile Superioare de Literatură de pe lângă Institutul de Literatură „A. M. Gorki” al Uniunii Scriitorilor din URSS (1957). Criticile distrugătoare din partea oficialităților comuniste din RSS Moldovenească vizând scrierile sale, mai ales romanul *Povara bunătații noastre* (1963, prima parte, *Balade din câmpie*, integral, *Povara bunătații noastre*, 1970), precum și filmul *Ultima lună de toamnă*, îl fac pe autor să se stabilească la Moscova (1959). Ca dramaturg, este autorul unui șir de piese montate cu succes atât în RSSM, cât și pe scenele multor teatre din fosta URSS și din străinătate: *Casa mare* (1961), *Doina* (1968), *Păsările tinereții noastre* (1971), *Horia* (1973), *Frumos și sfânt* (Sfânta sfințelor; 1974), *Cervus divinus* (1975), *Apostolul Pavel* (1996) și multe altele.

În 1967 i se decernează Premiul de Stat al RSS Moldovenești pentru nouela *Ultima lună de toamnă* și romanul *Balade din câmpie*. Scriitor bilingv, publică la Moscova în limba rusă mai multe volume de proză, eseistică și dramaturgie. Deține titlurile de Scriitor al Poporului (1988), membru de onoare al Academiei Române (1990) și membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1992). Laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova în domeniul literaturii (2008) și al Premiului Constantin Brâncoveanu, secțiunea Literatură (2014).

Opera sa mai include romanele *Clopotnița* (1972) și *Biserica Albă* (1983).

La Editura CARTIER au mai apărut volumele inedite de eseuri și proză memorialistică *Grădina Domnului* (2017), *Căsuța de la Râscruce* (2018) și *Despărțirea apelor* (2020).

„Frapante pentru spiritul epocii sunt și unele trășături de mentalitate rurală, îndârjirea țărănească a unor personaje din chiar primele schițe ale lui Ion Druță, expresie a unei psihologii și a unei etici tradiționale inflexibile, care mai târziu înclină spre un romantism folclorizant specific, cu rezonanțe baladești tot mai accentuate.”

Andrei ȚURCANU

ION DRUȚĂ

Șoapte de nuc

Proză scurtă

CARTIER POPULAR

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel.: fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: vanzari@cartier.md
cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Distribuție în România prin *Librăriile Humanitas*.
Comenzi online: libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Dorin Onofrei
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Credit fotografic: arhiva Ion Druță
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Ion DRUȚĂ

ȘOAPTE DE NUC

Ediția a III-a, martie 2026

© 2026, 2019, 2016, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Druță, Ion.

Șoapte de nuc: Proză scurtă/Ion Druță; coperta: Vitalie Coroban; design:
Marina Darii. – Ed. a 3-a. – [Chișinău]: Cartier, 2026 (Bons Offices). – 300, [4] p. –
(Cartier popular/colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4)
(Seria de autor, ISBN 978-9975-86-039-0).

[1000] ex.

ISBN 978-9975-86-920-1.

821.135.1(478)-32

D 85

De demult și de departe

Când rândunica își face cuibul, când drumul prinde a toarce cărărușe, când mugurul își desface din fașă podoaba lui verde, atunci vine să mă vadă copilăria.

Vine încet, numărându-și pașii, ca să-i pară drumul mai scurt. Vine cu o nuielușă subțioară, smulsă de tata din gard, căci drumețului multe i se întâmplă. Vine cu basmaua mamei așezată în jurul gâtului – vântul e vânt și niciodată să nu-i dai crezare.

Și tot vine și vine – când călare, când cu trenul, când pe jos, până ce se pomenește ajunsă. O mână mică și degerată se adună să bată în ușa casei mele, dar stă o clipă la îndoială și pumnișorul se desface înapoi. Cine știe, este el acasă ori nu este? Și apoi, dacă este, e singur acasă ori mai sunt oameni la dânsul? Iar dacă sunt oameni străini, apoi cum să intri, cum să le dai bună ziua, unde să te oprești și ce să le răspunzi dacă te vor întreba ceva...

Nu se poate hotărî nici să bată, nici să sune, dar îi simt suflarea lângă ușa. Vin și deschid. E ea, senina mea copilărie. Parcă aș crede, parcă n-aș crede una ca asta. Hai dar, intră, bun venit în casa asta, căci de mult te tot așteaptă și te tot pomenește stăpânul ei.

Abia pășește pragul, aruncă o privire peste fața podelelor și se oprește. Îi e rușine că e desculță. Apoi uită de rușine. Scoate o trăistuță de la gât, se lasă într-un genunchi și bagă mâna până la fundul ei.

— Știi ce ți-am adus?

Mi-a adus miroznă de brazdă zvântată. Mi-a adus chipul unei căsuțe vechi, acoperite cu paie, mi-a adus o biciușcă împletită de mâna ei.

— Biciușca poate nu trebuia s-o iau?

Frumoasa mea biciușcă! Câte garduri ai mânat la păscut, pe câți dușmani te-ai răzbunat, câți mânji ai tot așteptat, zăcând în ungher după ușa tinzii?! Ai fost și ham pentru Tuzic, ai fost și baieră la trăistută, apoi de câte ori ai fost curelușă. De altfel, cum stăm acum cu curelușă?

Stăm bine și nu prea, căci ațișoara ceea de la pantaloni are atâtea noduri, încât numai mama se poate descurca într-însele. Găsim o curelușă, o scurtăm, îi facem găuri noi, apoi mă reped la magazin și vin cu o pereche de bocanci numai buni.

— Da, când plouă pe-aici, apu apa unde se duce? Că în pământ ea nu poate intra.

Ieșim din casă și pornim prin oraș să vedem unde se duce apa când plouă. Ne oprim pe la vitrine, numărăm mașini, etaje, apoi alegem o băncuță la un colț de parc și începem a cerne trecătorii, încercând a ghici cam cine și de unde să fie și câți copii să aibă, și cât o fi plătit pentru pălăria pe care o poartă. Apoi tresaltă copilăria:

— Ștefan cel Mare!

Se uită lung și smerită la monument, îi pare bine că l-a recunoscut, și totuși roșește... I-i rușine că nu ține minte anul când a urcat el pe tronul Moldovei. Las-o naibii, că nici eu nu mai țin minte. Și apoi, nu cumva îi fi crezând că mulțimea ce mișună ziua întreagă în jurul monumentului știe anul când a urcat el pe tron? Hai să oprim doi-trei oameni la întâmplare și să-i întrebăm.

Nu vrea. I-i oarecum. Rușinea mea micuță, cu basma la gât! Mai trecem un drum, mai ocolim niște mașini, mai citim o serie de firme ce se nimeresc în calea noastră. Înghițim totul, credem în toate, căci litera tipărită e sfântă, ea nu poate minți.

Apoi vine foamea și ne ducem la restaurant. Nu dăm hainele la garderobă, să nu ni le încurce printre celelalte. Tragem cu coada ochiului în părți să vedem ce fac ceilalți oameni cu băsmăluțe puse triumphi pe masă. Citim cât costă cutare sau cutare fel demâncare, facem o adunare în cap, pipăim banii din buzunar și-i numărăm pe achipuite, să vedem dacă avem cu ce ne socoti. Atunci când ieșim sătui afară, începe să ne pară rău – o groază de bani cheltuiți pentru nimica!

După care copilăria îmi șoptește la ureche că vrea să vadă guvernul republicii. Fire de țăran, fire de moldovean, vrea să-și vadă cârmuitorii cu ochii săi și să se laude la întoarcere că i-a văzut. Eu însă de unde să-i scot când nici eu însumi nu pot zice că i-am văzut de-a binelea! Cu chiu, cu vai, întâlnesc un ministru adjunct, care, de altfel, de mult nu mai este ministru adjunct, și i-l arăt de departe: uite, îl vezi? Acela e.

Câteva zile la rând îmi tot port copilăria – ne ducem la piață, unde unul aleargă cu motocicleta pe pereți, ne ducem la lac. Serile stăm la sfat. Eu o tot descos să aflu ce mai e nou în sat, iar ea mă ispitește să afle cât primește un scriitor pentru o carte și ce face el pe urmă cu banii primiți.

Nici două zile nu trec și, deodată, o aud că vrea acasă. Mai întâi, vrea biciușca – aici poți pocni o veșnicie și nicio pietricică nu se mișcă din loc. Apoi, vrea să plece la căsuța acoperită cu paie – aici prea nu e de dânsa, prea e bătrână și caraghioasă, cu toate că, dacă ar fi s-o acopere tata din nou, cum, de altfel, a și fost vorba... În sfârșit, brazdele celea revene au început a înverzi, dar aici e grabă, e învălmășeală, iar pământul nu poate opri rânduiala creșterii...

Nu-i las. Le cumpăr cele mai dulci bomboane, ne plimbăm prin cele mai frumoase locuri, înșir cele mai frumoase pătrării. Copilăria pare să se fi răzgândit. Aleargă în urma mea sugând bomboane, aleargă chicotind, dar, când mă scol într-o bună dimineață, iar îs singur...

S-a dus pe la zori, ca să nu mă trezească. Mi-a lăsat câteva hârtiuțe colorate, în care fuseseră învelite bomboanele, și papucii cumpărați, și curelușa. E atât de tristă, e atât de pustie casa mea, încât, ca să birui această tristețe, mă așez la masa de scris, iau un toc, o foaie curată. Și, lucrând, aștept în sinea mea când rândunica își va lega iar cuibul, când mugurul își va desface podoaba lui senină. Știu că o să vină, o să mă găsească oriunde aș fi. Mă doare numai că, până atunci, va mai trece un an și, în anul acesta, copilăria mea se va duce și mai departe, va fi și mai de demult...

1957

Problema vieții

— Pe când eram la anii tăi, îmi tâlcuia odată tata, mângâindu-și mustața roșcată, pe când eram la anii tăi...

Venisem tot o fugă – mi-a spus sora că mă cheamă tata. Era o zi caldă de vară și eu tocmai mă întorceam de la scăldat. M-am oprit pe-o clipă în prag – ferestrele erau acoperite, să nu intre muștele; vara întreagă domneau umbrele în casa noastră și, venind de la lumina zilei, trebuia să rămâi o vreme în prag, să-ți deprinzi ochii cu umbrele. Nici nu mă dezmeticisem încă bine când am auzit aceste cuvinte grele, spuse rar și îndesat:

— Când eram la anii tăi...

Nu prevesteau nimic bun amintirile tatei și m-am reze-mat de-un ușor să văd ce va urma. Născut și crescut pe malul Nistrului, într-un sat frumos pe care ni-l arăta din trei în trei ani, ducându-ne pe-o zi-două în ospeție la bunica, tata încolo a știut să tacă. Noi deseori ne țineam scai de dânsul, țișnind câte-un amănunt, dar nu-i plăcea lui să-și amintească copilă-ria și numai rareori, când voia să ne dea o povață pe care urma s-o ținem minte în vecii vecilor, se întorcea la satul său natal. Acum, după o zi întreagă petrecută la scăldat, eu cam bănu-iam c-am s-o pătesc acasă, dar că se va ajunge până la o pildă din copilăria tatei...

— Și, zic, măi băiete, pe când eram la anii tăi, eu n-am știut ce înseamnă aceea școală. La opt ani eram de acum tocmit să pasc vitele la oameni, îmi câștigam singur pâinea, ba se întâm-pla să aduc și acasă câte o carboavă.

Între timp au început a se limpezi și umbrele din casă. Ală-turi de tata ședea un haiduc de femeie zdravănă și voinică – o vecină din mahala care argățea pe la boieri. Nici să-mi fi tre-cut prin cap cu ce-o fi venit vecina ceea pe la noi, dar, vai, biata mamă se căina lângă sobă ca un fir de mohor pe-o margine de

hat și obrazul îi era trist cum nici că se mai poate spune. M-a veștejit așa, deodată, tristețea mamei, căci mama era singurul meu apărător. Unde mai pui că veșnicul ei blestem – bunătatea – a făcut-o să-mi făgăduiască odată că, poate, când va veni vremea, voi intra și eu undeva la vreo școală, să-mi câștig bucata de pâine ceva mai ușor. Făgăduite au fost toate acestea hăt, demult, în Horodiște, la vreo treizeci și ceva de kilometri... Între timp ne mutaserăm cu traiul în alt sat, iar mutările iestea țărănești, ele cum vin? Dai tot ce ai și cumperi pământ, iar celelalte se vor agonisi, încetul cu încetul. Așa se face că, într-o zi, casa e numai griji, ograda – numai lut, prin sat – numai datorii, și, prin urmare, de unde să ia sărmanii părinți cele câteva mii de lei ca să plătească taxa de intrare la liceu? Văzând cum stau lucrurile, începusem a mă împăca și eu cu gândul că gata, s-a dus școala mea pe apa sâmbetei, dar nu se putea împăca cu gândul ista mama, gata fiind în fiecare clipă să ardă ca o lumânare, numai să ne vadă pe toți în rând cu lumea.

— Și amu, iaca, dragul tatei, a venit femeia asta și zice că începe strânsul, începe treieratul. Boierii au nevoie de lucrători, mai ales dacă știi o brumă de carte. Și tu, în loc de-a tot îmbla la scăldat, de ce adică să nu vezi cum se câștigă banul? Că voi, acolo, la școală, ați descurcat două-trei probleme și credeți că gata, ați făcut mare treabă, pe când marea problemă a vieții, voi nici măcar s-o fi amirosit!

A doua zi pe la zori, stingherit să nu mă vadă fetele din mahala, căci îmi dăduse mama o pereche de desagi ce-mi ajungeau până la călcâie, am pornit-o repejor în urma haiducului celuia de femeie spre curtea boierului Țibuleac să câștig și eu un ban ori, cum zicea tata, să cerc a dezlega problema vieții.

— A-a-a, bată-te-ar să te bată, așa ca să n-ai un' te întoarce sara acasă...

Forfota din curtea boierească începea a se stinge și numai bucătăreasa Anica, scoasă din fire cândva demult, în tinerețe, nu se mai putea opri. Auzi tu, să n-ai un' te întoarce seara acasă! Nici prin cap să-mi fi trecut vreodată că sunt pe lume oameni care iată că nu au unde se întoarce seara acasă. Firește, bucătăreasa nu m-a avut anume pe mine în vedere, dar m-a durut, căci iată, am ajuns și eu printre cei care nu au unde se întoarce seara.

Dinspre miazăzi, de după niște nourași mânjiți pe geana zării, a răsărit o lună plină, plină. Era mare, frumoasă, era plină de taine și, după povețele bunicii, care îmi umpluse capul cu fel de fel de obiceiuri, se cuvenea să mă las în genunchi, să mă închin acelei mari minuni cerești și să-i spun păsul. Dar n-am făcut-o, pentru că nu era bunica alături, pentru că pe cer nu era luna cea blândă și mare ce răsărea, de obicei, peste satul nostru. Luna ce urca acum încet pe cerul nalt și spălăcit nu semăna nici pe departe cu luna noastră de acasă. Părea mult prea frumoasă, mult prea îndepărtată, mult prea străină, și de la necazurile mele până la lumina ei, ehei... Câmpurile unduiau moale în bătaia lunii – ba-s aproape de tot, ba-s iară cine știe unde. În vale, ca o curea de argint, răsărea de printre dealuri Răutul, iar dincolo de râu, pe o coastă de imaș, se auzeau, vorbind ei înde ei, ciobanii. Mirosea a paie proaspete și a fum de tizic. Toate erau cum erau, dar fumul cela de tizic îmi rupea inima în două, amintindu-mi de mama, și mă topea un dor de casă cum numai la noi, prin Moldova, se poate întâlni.

Ședeam întins pe-o sanie stricată, sub șopronul din care, în afară de nume, mai rămăseseră câțiva pari și un braț de paie putrede pe deasupra. Tot covrigindu-mă sub desagii care de mult se deșertaseră, am început a frământa în minte cele

două săptămâni trăite nu ca feciorul lui badea Pentelei, ci ca băiețelul de la cuptoare, cum apucase să mă poreclească, pe-semne, tot Anica. Era oarecum jignitoare porecla, deoarece la început fusesem tocmit să țin socoteala sacilor trecuți la cântar. Erau totuși prea mulți stăpâni pe capul meu. Vechilul ar fi vrut să fie socotiți nu tocmai toți sacii, dar nu-mi spunea care anume, ci lăsa oarecum a se subînțelege. Eu însă m-am dovedit a fi dintre moldovenii care nu fac șmecherii. Țineam morțiș să-mi fac conștiincios datoria. Până la urmă, după o zi și jumătate de chinuri, am fost scos de la cântar și înlocuit cu altul, care știa mai puțină carte, dar prindea mai ușor aluziile.

Haiduceasa care m-a luat de acasă și urma să-mi poarte de grijă a făcut ce-a făcut și m-a mutat la *parovic*^{*}, la mașina cu aburi, așa că am avut noroc. Nu știu cum și de ce, dar batoza, adică mașina de treierat, naltă, lungă și deșelată, aproape că nu interesa pe nimeni, pe când adunătura ceea de cuptoare și roți care le mișca pe toate din loc stârnea interesul tuturor și, fie zi, fie seară, îndată ce apărea o clipă liberă, bărbații de pretutindeni se adunau în jurul parovicului să vadă ce mai e nou pe acolo.

Forța ține la distanță și oamenii de prin satele vecine stăteau tăcuți, tăcuți își scărpinau cefele, pentru că tăcut era și moș Andrei, mecanicul de la parovic. Bătrân, nalt și atât de uscățiv, că, văzându-l umblând, te mirai cum de nu scârțâie. Pe cap purta un ceaunaș de piele și numai cele câteva floa-ce din fundul ceaunașului dovedeau că aceasta a fost cândva o cușmă. Chinurile lui cu parovicul cela nu mai aveau capăt și, într-un rând, când l-a întrebat cineva așa, într-o glumă, de ce-o fi bolit cușma ceea a lui c-a năpârlit așa de tare, moș Andrei a făcut cu capul spre motor, căci era cel mai vechi și cel mai oropsit parovic de pe fața pământului.

* Parovic – motor cu abur (*rus.*).

Îl tot grijea, și-l tot dregea, și iară mai ofta, și iară se crucea, apoi, când i se făcea lehamite de toate, îl lăsa în seama mea și se ducea să-și vadă consătenii ce coseau grâul peste un deal și-o vale. Eram într-o nesfârșită panică, mi se părea că, din clipă în clipă, va crăpa ceva în motorul cela fierbinte și ne va nenoroci pe toți. Îngrozit cum eram, mă rugam Domnului să mă ierte și tot împingeam la paie în cuptorașul de sub dihania ceea de fier. Vuia focul în cuptor, fumea, cutremurându-se, parovicul, gema din răsputeri batoza, înghițind snop după snop. Domnul îmi asculta ruga și nu crăpa nimic, după care iată-l și pe moș Andrei întorcându-se de pe la neamuri.

— Se învârte, măi Ioane?

— Se învârte.

— Apoi să se tot învârtă, tămâia mamei lui de parovic...

Ziua mi se părea cât un an, cât un veac, și începea acea nesfârșită veșnicie la mijitul zorilor cu un chibrit pe care moș Andrei îl aprindea în fața parovicului. De la chibritul cela își aprindea luleaua, apoi cu același chibrit aprindea un șumuiag de paie, pe care îl cobora în prăpastia neagră de sub mașină. Nu era treaba lui să aprindă focul, dar s-o fi gândit: hai, lasă, treacă de la mine. O pătură de fum străveziu se așterne peste arie, apoi se prăvale moale, ducându-se hăt pe valea Răutului. Când se adună aburul în mașină, încât prind a sfârâi robinetele, de prin văi, de peste câmpuri, de peste dealuri, încep să se adune țărani din satele vecine, muncitorii cu ziua. Cureaua de transmisie, mare și grea cât soarta unui neam, vine de leagă roata fierbinte a parovicului cu roata micuță și lucitoare a batozei. Un nor de colb țâșnește printre nenumăratele stoguri de grâu boieresc și toată ziua, oricât ar fi fost ziua ceea de mare, fierbe focul sub parovic, se învârt nebunește roțile, scrâșnește toba, înghițind la snopi, și batoza latră cât o țin băierile: vu-vu-vu-vaaaauu!

În amurg, când oamenii de prin satele vecine, osteniți și sluiți de colbăraie, porneau pe la casele lor, moș Andrei des-

chidea robinetele, dădea drumul la abur și, pe măsură ce se răcea namila neagră, răsufla și el mai ușurat.

— Iată, bre, o dat Domnul de n-o crăpat nici azi...

Îmi ajuta să sting jăraticul și-mi tot șoptea câte-o nimica toată din meseria lui, poate-poate cândva îmi va prinde bine. Ajunsese, sărmanul, la vârsta când meșterul trebuie să transmită tainele meseriei lui ucenicilor săi, iar el s-a pomenit să nu aibă alături niciun suflet ce ar fi râvnit la o asemenea bucată de pâne.

Uneori, serile, coboram în doi la Răut și, șezând pe dambușorul de lângă fântâna cea mare, ascultam doinele pe care le cântau ciobanii de dincolo de râu. După o zi întreagă de vuiet și fierbințeală, răcoarea serii, curgerea domoală a apelor și fluierul cela de peste râu îl vrăjeau pe bătrân cu totul. O fi trezit doinele în sufletul lui o lume veche, o lume scumpă, uitată de demult. Își umplea luleaua, ridica fruntea sus și, cu ochii larg deschiși, rătăcea îndelung peste dealurile împădurite din depărtare.

Încetul cu încetul, imașurile de peste Răut începeau a se întuneca, se pierdeau prin umbrele serii și turma, și stâna ciobanilor, iar doina tot venea tristă și îngândurată la vale, ca și apele pârăuășului de lângă noi. Atâta vreme cât cânta fluierul, bătrânul părea că nici nu vede, nici nu aude, nici nu suflă, și, de abia după ce amuțea ciobanul, se uita în jur plin de uimire, căutând martorii acestei mari minuni, dar, găsindu-mă numai pe mine, mă întreba cu ochii lucind de fericire: ai auzit și tu ce-o spus ciobanul? Le-ai înțeles pe toate cele auzite?

Avea ochelari, lucru cum nu se putea mai rar pe vremea ceea, mai ales printre țărani. O fi costat, pesemne, un pumn de bani ochelarii ceia, căci moș Andrei îi tot grijea și-i tot ascundea dintr-un buzunar în altul, dar pe la amiază, când soarele pălea în creștet, iar la arie de colb nu se vedea om cu om, ochelarii bătrânului aungeau a fi o avere la care râvneau cu toții.

— Moș Andrei, se ruga câte-o nevestică pusă să tragă pleava de sub batoză, poate îmi împrumuți pe-o minută-două ochelarii matala, că, iaca, am să viu disară acasă și n-am să-mi pot vedea copiii...

Moș Andrei fura cu ochiul toba mașinii, unde o altă femeie, într-un nor de colb, tăia cu secera la snopi, și, oftând bătrânește, se ducea să tragă chiar el pleava de sub mașină.

— Tu, măi Ioane, ia colo sama până ajut eu femeia asta...

A lua seama însemna un singur lucru: a tot împinge paie cu țăpoieșul în gura cuptorului de sub parovic – o gură fierbinte, veșnic înfometată. Nu era o slujbă chiar atât de grea, numai că seara, după ce stingeam jăromaticul, trebuia să sar în groapa fierbinte și să arunc afară cenușa cu lopata. Cu țăpoieșul mergea cum mergea, dar groapa ceea mă mânca de viu, căci, mic de statură cum eram, săream ușor în groapă, dar de ieșit era o problemă, și mulți gură-cască, pentru a le mai trece de urât, cum mă vedeau coborând în groapă, veneau să vadă cum va face drăcușorul cela ca să iasă înapoi.

Pe la amiază, când frigea soarele de sus, când frigea și parovicul, de nu dovedeai să-ți ștergi sudoarea cu poala cămășii, când frigea până și țărâna de sub picioare, începea să mi se pară că murisem de mult și, pentru mulțimea de păcate grele, am ajuns, iată, la fundul iadului, unde voi tot arde în vecii vecilor. Și dor mi se făcea de casă, de iazurile unde se scalda copiii ziua întreagă, și așa îmi venea uneori s-o șterg peste deal, dar iată că răsare chipul mamei, întristat cum nu se mai poate – ea, sărmana, mai voia încă să mă scoată în lume, ea nu renunțase încă la visul de-a mă da undeva la vreo școală, și nu puteam – iată că nu puteam să mă întorc acasă fără nimic, chiar fără nimic...

Pe de altă parte, cu ce se poate întoarce un copil trimis să câștige la boier? Până la urmă, tot cu nimic, și iată că, întins pe-o sanie stricată, a început să mi se facă milă de mine în-

sumi. Ca să vezi la ce zile am ajuns! Îmi trăiesc veacul printre străini, nici seara n-am unde mă întoarce. Omul nostru, de fapt, e predispus de-a se jeli, și, tot jelindu-mă pe mine însumi, în sfârșit am oftat ușurat și am adormit.

Diminețile erau cam răcoroase și m-am trezit când abia se luminase de ziuă. O vreme mă tot ghemuiam sub desagi, dar, până la urmă, frigul m-a pus în picioare. Din căsoaiele ce împrejmuiam aria se auzea plângând un copil sugaci. Bucătăreasa Anica, supărată foc până și acum, în zorii zilei, umbla în jurul ocolului cu un hârb de oală și blestema o biată vacă – să nu aibă parte de iarbă verde, și iarna să nu-și aibă nici acoperiș, nici iesle.

Vârfurile stogurilor, rotunjite frumos, ca niște creioane ascuțite, se arătau puțin jilăvite de rouă, unul de după altul, în răcoarea dimineții. Stai, dar unde e, că trebuie să fie undeva printre stoguri căpăcelul ce încununa turla vechii și oropsitei noastre locomobile. Fumega parovicul și m-a fript așa, deodată, la inimă, căci m-am gândit: au nu cumva m-or fi scos din slujba asta?! Ar fi fost o rușine cu care în vecii vecilor nu te-ai mai fi putut întoarce în satul tău natal.

La arie – nici țipenie de om; numai moș Andrei, necăjit și încruntat, trebăluia ceva în jurul parovicului. Așa grozav cum părea parovicul cela, dacă nu era mai de nimic. Din cele două manometre, azi nu lucrează unul, mâine nu lucrează celălalt. Indicatoarele presiunii tremurau zile întregi la zero, de parcă le-ar fi fost frig, de parcă le-ar fi fost frică.

— Spun minciuni, zicea moș Andrei, că, dacă te-ai lua după dânsule, în cuptoare nici măcar nu s-a aprins încă focul, iar cazanele, nu vezi, îs numai pară și vuiet.

De atâtea ori s-a tot plâns bătrânul și s-a rugat la vechil să-i aducă din oraș un manometru nou, dar i se răspundea de fiecare dată: la anul, moș Andrei, ne vin din America mașini noi, iar până una alta, mai potrivește și mata aburul cela la ochi,

că lucrezi cu parovicul ista de-o viață întreagă. Bătrânul ofta și le potrivea pe toate cu o socoteală știută numai de el, dar îi era în grijă să nu se întâmple ceva și, diminețile, în zori, când nu-l vedea nimeni, venea și tot ștergea manometrele celea cu o cârpă curată – poate-poate va da Domnul și vor prinde viață.

— Dimineața, moș Andrei.

— A, bună, dragul moșului, bună. Iaca, te scoală și pe tine nevoia devreme, de crescut nu prea ai când crește, și mare lucru e că nu poți ieși singur din groapa ceea după ce scoți cenușa?

Din satele vecine, prin fundul văilor, pe muchia dealurilor, pe niște drumeaguri și cărărușe știute numai de ei, veneau țăranii, cârduri-cârduri, ținând drumul spre arie. Iată-l pe Arhip, zis „chiorul din Pelinia”. Și nu era el deloc chior – privirea îi era puțin-puțin cam încrucișată, așa încât, atunci când se uita la tine, ți se părea că se uită cu totul în altă parte, dar lumea, când e vorba să găsească o poreclă, nu prea umblă mult să caute. De altminteri, lui Arhip acela puțin îi păsa de porecla pe care-o purta – fire veselă, se învârtea glumind printre oameni de dimineață până seara.

— 'Neața, moș Andrei! Iaca, de mâne las toba și vin la mata să mă iei de mecanic. Ce zici?

De printre stoguri, din cu totul altă parte, se arată un consătean de-al bătrânului – unul Onofrei, zis „ciobanul” (nici nu știu cum să scriu – cu literă mare, cu literă mică, pentru că putea fi „Ciobanu” în sens de nume de familie, dar putea fi „ciobanul” în sens că avusese omul cândva oi, iar amu, pesemne, nu le mai avea, odată ce umbla cu ziua la boier). Mic de statură, bine legat, venea încruntat, muncea încruntat, se ducea acasă încruntat și, numai în diminețile când, trecând pe lângă parovic, își vedea consăteanul, fața i se lumina pe-o clipă.

— Dimineața, moș Andrei. Ce mai faci?

— Cu ale mele, de... încolo – bine. Tu ce mai faci?

— Tot bine.

Lucrau amândoi, Onofrei și Arhip, la tobă – aruncau snopi în gura mașinii. Era un lucru greu, căci te înăbușea colbul, și periculos – se mai pot întâlni și azi prin sate oameni cu câte-o mânecă goală, nenorociți pe vremuri de toba ceea. Li se plătea câte-o sută de lei pe zi, ceea ce însemna două câștiguri zilnice, și eu deseori stăteam și mă gândeam în sinea mea: cum se face că unul intră în colbul tobei celeia încruntat și, după o zi de muncă grea, încruntat iese, pe când altul intră în colbul cela vesel și glumind și, oricât ar fi muncit acolo, tot vesel și glumind iese?

Dar stai că vin și fetele. Cărdul de basmale pestrice abia poate fi zărit, prelingându-se pe undeva peste dealuri, dar cântecul lor împletit frumos, din multe glasuri, de acum a și ajuns la arie:

*De-ar putea vorbi și luna,
Măi Volodea, măi,
Aș trimite-o-n toată lumea,
Măi Volodea, măi,
Ca să știe tot pământul,
Măi Volodea, măi,
De ce mă usucă vântul,
Măi Volodea, măi...*

În lungul șleaului ce coboară dinspre Bălți răsare un călăreț. Boierul mai că nici nu se arată pe la arie – toate erau lăsate pe seama calului celuia roib ce venea nebun spre noi și, mai ales, pe seama călărețului, un vechil nalt, cu fața lunguiată, osoasă, veșnic gata de ocară. Nu știu cum făcea Zeblemski acela, căci, pare-mi-se, așa i se spunea, nu știu cum făcea, dar o zi întreață umbla printre oameni fără a-i vedea. Uite, vine în plină goană și încă de departe strigă ceva celor ce cară snopi la arie, de strigat le strigă, dar de văzut nu-i vede. Ajuns la arie, aruncă frâul unui argat, pe care îl și ceartă, dincolo arată unei femei cum se face munca pe care ea nu o face bine, îi arată, dar de văzut nu o vede. Spre seară, când venea vremea plătitului

și se adunau cu toții în jurul pungii cu gologani, vechilul, fără a se uita la om, scoate banul cu care a fost tocmit, i-l pune în palmă, i-l tipărește, dar de văzut pe om nici nu are când, nici c-ar fi vrut să-l vadă.

Lumea s-a și adunat. Vechilul se uită lung la bătrân, moș Andrei se tot porăiește în jurul parovicului, după care pipăie burta mașinii plină cu abur și zice:

— Hai că-i vremea.

Mașina cu aburi capătă viață încet de tot, ca și trenul. Un măsurător de viteză, două greutateți rotunde, semănând cu două prăsade prinse între ele, se mișcă încet din loc, apoi încep a se învârti tot mai iute, până ce se topesc într-o singură figură. În urma lor pornește a se mișca din loc o roată și se vede cum roata ceea o prinde și o învârt pe alta, mai mare și mai grea, apoi încă una...

Toată încetineala asta a mașinii cu aburi îl scoate pe vechil din sărite:

— Hai, măi, când început voi lucrat?!

Nu prea știe moldovenește și cuvintele lui pocite de fiecare dată stârnesc o mare veselie pe toată aria. Tot râzând și veselinindu-se, oamenii duc pe umeri enorma curea de transmisie și o întind de la batoză până la parovicul nostru. Punerea batozei în mișcare – asta de acum e meseria lui moș Andrei. Cu cureaua gata prinsă de batoză, bătrânul se apropie de roata cea mare a parovicului, ce se învârteste nebună de nu i se văd nici spițele, apoi, deodată – hop! se repede peste dânsa, dar roata nici că vrea să audă de așa ceva și aruncă cureaua cât colo. Toată lumea stă adunată în jur ca să vadă cum va stropși bătrânul mașina asta cu aburi și o va face să muncească conștient în folosul omenirii.

Moș Andrei ridică de jos un capăt al curelei de transmisie și-l târaie cu greu la roată. Mai încearcă o dată și iar este refuzat. Asta de acum îl scoate din sărite pe bătrân. Mai ridică încă o dată cureaua de jos, vine cu ea alături, stă îndelung fără a sufla, fără a clipi, ocheste bine și, când aruncă lațul cure-

lei, se cutremură, de mirat ce este, parovicul; ba tușește, ba se înecă, dar stai că se liniștește până la urmă. Din toba batozei țâșnește colbul zilei trecute, tânăra femeie se apleacă cu secera, taie legătoarea primului snop. Arhip îl aruncă, înjumătățit, în mașină. Vu-vu-vu-vaau!!

Mai începe o zi de muncă, o zi de colb, o zi de fierbințeală, o zi ce pare să nu aibă sfârșit. Rareori, în acest potop de muncă grea, răsare câte-o clipă de răgaz pe care toată lumea o primea ca pe-o mană cerească. Ba se rupe o curea de transmisie, căci pe lângă cureaua cea mare și grea mai avea și batoza vreo zece curelușe mai mici. Ba se înecă mașina, ba nimerește, împreună cu snopul de grâu, o piatră, și atunci o bună bucată de zi oamenii stau la umbra stogurilor.

Marea sărbătoare venea însă atunci când trebuia mutată batoza, cu parovic cu tot, de la un rând de stoguri în alt loc. Se săpa din vreme cuptor nou pentru parovic, se alegea loc pentru batoză. Și iată că mai trece o vreme, și mai vine o zi când, așa, mai înspre seară, se face liniște peste tot. Nu mai fumegă coșul, nu mai vuieste mașina, se așază norul de colb ce-a tot plutit ziua întreagă peste arie și cei de pe girezile cu paie se întreabă unul pe altul:

— Ce e, măi? Ce s-a oprit?

— Ne mutăm.

Patru perechi de cai smulg batoza din loc, o duc până hăt în fundul ariei, o vără printre stoguri, apoi caii deshămați sunt aduși să mute parovicul.

— Dacă nu, că patru perechi nici măcar să miște namila asta de fier!

— O mișcă.

— Pun rămășag că n-o mișcă!

Sărmanii căluți se opintesc din răspuțeri, cad pe brânci, rup orcurile, rup postoroncile, dar nu pot mișca parovicul din loc. Se mai aduc două perechi, se înhamă și ele, dar iată că nici șase perechi nu pot mișca namila din loc.